

Monografija o različnih slovenskega jezika

Marko JESENŠEK, 2024: *Poglavja o različnih slovenskega jezika*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 155).

Leta 2024 je pri Univerzitetni založbi Univerze v Mariboru izšla dvanajsta samostojna znanstvena monografija akademika Marka Jesenška, rednega profesorja za slovenski jezik na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Univerze v Mariboru. Obsežna in vsebinsko bogata monografija z naslovom *Poglavja o različnih slovenskega jezika* je na voljo v knjižni in e-izdaji ter je 155. publikacija, izdana pri uveljavljeni Mednarodni knjižni zbirki Zora. Avtor je priznani strokovnjak za zgodovino slovenskega jezika, tudi dobitnik Zoisove nagrade za vrhunske dosežke na področju slovenskega jezika, katerega raziskovalno zanimanje sega tudi na področje jezikovne politike in jezikovnega načrtovanja.

Monografija se začne s spremno besedo, v kateri avtor pojasni ozadje nastajanja knjige in njeno strukturo ter nakaže vsebinske poudarke. Publikacija je členjena na pet razdelkov, in sicer 1. Slovenske knjižne različice in poenotenje knjižne norme, 2. Kranjski knjižni jezik, 3. Prekmurski knjižni jezik, 4. Vzhodnoštajerska pokrajinska knjižna različica ter 5. Enotni slovenski knjižni jezik. Znotraj razdelkov je razvrščenih sedemnajst poglavij, ki so bila kot samostojne razprave v zadnjih letih že objavljena, npr. ob pomembnejših obletnicah ali dogodkih,¹ vendar so v knjigi zbrana in tako olajšano dostopna predvidenim uporabnikom, v prvi vrsti jezikoslovcem ter študentom slovenistike oz. slavistike pa tudi drugim zainteresiranim, npr. zgodovinarjem in teologom. Ob tem so objave v monografiji obogatene z grafičnim in slikovnim gradivom, ki pripomore k nazornosti vsebine.

Prvi razdelek vsebuje dve uvodni poglavji, v katerih avtor osvetljuje problematiko dvojnega razvoja slovenskega knjižnega jezika. V prvem poglavju podaja pregled razvoja slovenskega jezika od Brižinskih spomenikov do pojave osrednjeslovenskega in vzhodnoslovenskega knjižnega jezika ter njunega poenotenja v 19. stoletju. V drugem poglavju se podrobneje posveča prav slednjemu, torej oblikovanju enotne slovenske knjižne norme, s posebno pozornostjo na dogajanje v prvi polovici 19. stoletja, novih oblikah, njihovem uveljavljanju v Bleiweisovih *Novicah* in Cigaletovi *Sloveniji*, prav tako pa izpostavlja tudi poenotenje slovenske zborne izreke v drugi polovici 19. stoletja, tudi z ozirom na taborsko gibanje med letoma 1868 in 1871. Avtor na podlagi analiz starejših besedil, opravljenih v zadnjih treh desetletjih, ugotavlja prisotnost pozitivne smeri razvoja jezika, ki je temeljil na nadregionalnosti.

Drugi razdelek prav tako vsebuje dve poglavji, tokrat vezani na kranjski knjižni jezik, katerega preučevanje je Jesenšku predstavljalo izhodišče za vzporejanje jezikovnih razmer v osredju in na vzhodu jezikovnega prostora. Najprej spregovori o »gmajni jeziku«² Primoža Trubarja, ki je bil osnova za prvo slovensko knjižno normo in se je kazal kot »uporabno orodje za razumljivo sporazumevanje«³ (55). Kot navaja, je bil ta jezik živ in splošno razumljiv, pri čemer so bile premišljeno izrabljene tudi sopomenke. V naslednjem poglavju predstavlja protestanta Adama Bohoriča, njegovo življenjsko pot in razmere na stanovski šoli v Ljubljani, katere ravnatelj oz.

¹ Npr. petstoletnici rojstva Adama Bohoriča, tristoletnici rojstva Števana Küzmiča, stoletnici rojstva Jožeta Rajhmana, stopetdesetletnici smrti Petra Dajnka.

rektor je leta 1566 postal prav Bohorič. Ta je slovenščino (kranjščino) prepoznal kot pomožni učni jezik, s pomočjo katerega se lahko učence uvede v nemščino in latinščino.

Sledi najboljšežnejši razdelek z osmimi poglavji o knjižni prekmurščini, ki se ji je avtor v svojem jezikoslovnem delu najbolj poglobljeno posvečal. V poglavju Prekmurški knjižni jezik in narečje poda zgodovinski oris panonskega prostora in (pred)zgodovino Prekmurja, predstavi slovansko bogoslužje Cirila in Metoda, se posveti zemljepisnemu lastnemu imenu Prekmurje, ki se je za pokrajino med Muro in Rabo dokončno uveljavilo na pariški mirovni konferenci leta 1919, ko so potekala prizadevanja za ponovno združitev Prekmurja z matično Slovenijo. Pri tem domneva, da se je okvirno v tem času določila pomenska razlika med pokrajinskima lastnima imenoma »Prekmurje« in »Slovenska krajina« – prvo poimenovanje je postalo oznaka za pokrajino, ki je bila priključena tedanji Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, drugo pa t. i. narodopisno ime za Prekmurje s Porabjem. V nadaljevanju se posveča tudi razlagi prebivalskega imena Prekmurec. Nadalje predstavlja jezik prekmurskih katoličanov in protestantov, se naveže na poenotenje slovenske knjižne norme in nazadnje spregovori še o prekmurskem narečju. Dotakne se tudi literarnega ustvarjanja sodobnih prekmurskih pesnikov in pisateljev v prekmurščini in v zvezi s tem opozarja, da ne gre za samostojni knjižni jezik ali oživiljanje stare knjižne prekmurščine, temveč za kakovostno pisanje v narečju. Poglavje Knjižna prekmurščina – stari slovenski jezik sledi raziskavam t. i. ogrske prekmurščine, kakor se je ta jezik v času Avstro-Ogrske razlikovalno imenoval v primerjavi s kranjsko avstrijsko slovenščino. Avtor izpostavi, da Slovenci na desni strani Mure do začetka 19. stoletja niso vedeli, da se je med Muro in Rabo razvijal in uporabljal knjižni jezik, ki je bil drugačen kot v osredju, ter poudari, da je bil ta jezik (podobno kot kranjski) »stranski dosežek protestantizma« (112).² Na osnovi virov domneva, da je bila prva natisnjena prekmurska knjiga *Agenda Vandalica* (1587) in da jo je natisnil nekdanji ljubljanski tiskar Janž Mandelc. Pomembna je ugotovitev, da je med nastankom in razvojem kranjskega knjižnega jezika v 16. stoletju ter prekmurskega v 18. stoletju toliko vzporednic, da lahko govorimo o »preslikav/i/ vsega, kar se je dogajalo na Kranjskem« (113). Začelo se je s katekizmom (Franc Temlin, 1715: *Mali katechismus*) in abecednikom (*Abecedarium Szlovenszko*, 1725), nadaljevalo z objavo *Réda zvelicsánsztva* Mihaela Severja iz leta 1747, ki vsebuje glavne dele protestantske vere, molitve in pesmi. Sledil je prirejeni katekizem *Vöre krsztsánszke krátki návuk* Števana Küzmíča iz leta 1754 in nato še *Nouvi Zákon* (1771), tj. prevod nove zaveze neposredno iz stare grščine. Jesenšek poudarja, da je prav to delo – podobno kot v osredju *Biblija* Jurija Dalmatina – postalo »zgled za normo in predpis prekmurskega knjižnega jezika« (114). Prekmurska protestantska dela so tako postala vzor tudi katoliškim prekmurskim piscem, npr. Miklošu Küzmíču, Jožefu Košiču in Jožefu Borovnjaku, ki so knjižno prekmurščino nadgradili v raznovrstnih ne zgolj cerkvenih, temveč tudi posvetnih delih. Avtor izpostavlja, da je od Temlinovega dela do konca prve svetovne vojne izšlo več kot 330 knjižnih naslovov. Ko so na začetku 19. stoletja tudi na Kranjskem spoznali Küzmíčev prevod Nove zaveze, so bili navdušeni nad njegovim »čistim in arhaičnim jezikom«, zaradi česar je naraslo tudi zanimanje za ta jezik (120). V poglavju Prekmurški (knjižni) jezik se nadaljuje prikaz dvojničnega razvoja knjižne slovenščine, ki je nastal kot posledica »alpskega in panonskega kulturno-zgodovinskega ter jezikovno-geografskega vpliva« (125), pri čemer se delno ponovi že predhodno obravnavana vsebina. Najprej je spregovorjeno o predknjižnem izročilu, zlasti najstarejšem ohranjenem zapisu v prekmurščini, tj. *Martjanski pogodbi*, ki je bila podpisana leta 1643, ter *Martjanski pesmarici I*, ki obsega kar 532 strani in pri kateri je opazno prepletanje prekmurskih ter kajkavskih jezikovnih prvin. Sledi opisni prikaz knjižne prekmurščine v cerkvenih in posvetnih tiskih. V monografiji je izpostavljeno, da je prekmurški knjižni jezik najvišjo razvojno stopnjo doživel v prvi polovici 19. stoletja, ko

² Jesenšek v zvezi s protestantizmom na Slovenskem v poglavju poudarja, da je imel ta »vsaj dva obraza, kranjskega in prekmurskega, ki sta se razvijala v avstrijskem in ogrskem kulturno-zgodovinskem in jezikovno-političnem prostoru« (215), med katerima je nekaj vzporednic, obenem pa tudi razlik zaradi dvestoletne časovne razlike.

se je razvijal tudi v leposlovju in publicistiki in ko je bilo že na voljo nekaj učnih knjig, med njimi tudi jezikovnih priročnikov. Eden najpomembnejših dokumentov, ki priča o obstoju in razvitosti knjižne prekmurščine, je rokopisna v madžarščini pisana prekmurska slovenska slovnica Avgusta Pavla *Vend nyelvtan* iz leta 1942, ki je sedemdeset let po svojem nastanku – prav tako po veliki zaslugi Jesenška (prim. Ulčnik 2014) – doživela tudi objavo in prevod v knjižno slovenščino (Pavel 2013) ter angleščino (Pavel 2020).³ Jesenšek v nadaljevanju podaja analizo oblikoslovno-skladenjskih značilnosti knjižne prekmurščine, zlasti arhaičnih jezikovnih rešitev, ki predstavljajo posredno nadaljevanje starocerkvenoslovanske jezikovne tradicije, npr. rabe participov sedanjega in preteklega časa, ponudi novo poimenovanje prekmurskega črkopisa (»prekmurica«, 145), ob koncu tega poglavja pa najdemo tudi seznam rokopisov, ki jih umešča v predknjižno izročilo, in prekmurskih tiskov za dvajset najbolj plodovitih avtorjev.⁴ Poglavje Združitev Prekmurja in poenotenje slovenskega knjižnega jezika govori o tem, kako se je po prvi svetovni vojni slovenski jezik v Prekmurju in Porabju začel razvijati ločeno. Avtor podrobneje predstavi jezikovno situacijo v obeh pokrajinah, pri čemer še posebej opozarja na jezik porabskih Slovencev in njihovo izbiro med madžarskim in slovenskim jezikovnim standardom ter slovensko pokrajinskostjo oz. narečnostjo. Izrazi bojazen, da porabsčina danes jezikovno peša oz. »umira«, kar povezuje tudi z neustrezno jezikovno politiko v tem prostoru, pri čemer ne nakaže možnosti za izboljševanje situacije. Naslednje poglavje govori o prevajanju in reformaciji na vzhodu slovenskega etničnega prostora. Najprej so predstavljeni prevodi v prekmurski knjižni jezik, med drugim prevodi cerkvenih pesmaric, pri čemer avtor poudarja, da v najstarejših pesmaricah ni vedno jasne meje med prekmurščino in kajkavščino, torej jezikoma panonskega prostora. Kot navaja, so bili prevodi pesmaric najpogostejše iz latinščine, madžarščine in nemščine, delno pa so bile pesmi tudi predelane in prirejene. Med literarnimi prevodi so omenjeni prispevki v prvem prekmurskem časopisu *Prijátel*, katerega urednik je bil Imre Agustič, npr. *Nóvi oblék caszara* (*Cesarjeva nova oblačila*). Med prevodi v vzhodnoštajersko pokrajinsko (knjižno) različico so omenjeni npr.: 1. Parhamerjev katekizem, v katerem je bilo na začetku prav tako še opazno prepletanje hrvaške kajkavščine in slovenskega vzhodnoštajerskega jezika; 2. pesništvo Leopolda Volkmerja, v katerem so opazni nemški vzori; 3. prevodi cerkvenih in posvetnih besedil Petra Dajnka (iz latinščine, nemščine in tudi grščine); 4. prevodi katekizma in cerkvenih besedil iz nemščine Antona Krempla ter 5. prevodno besedilo Oroslava Cafa, ki je iz češčine prevedel povest *Robinson mlajši*. V zaključku sta med drugim izpostavljeni ugotovitvi, da je bila v prevodih presežena odvisnost od predlog, zlasti na skladišnji ravni, ki je opazno izvirno slovenska, ter da je prekmurski koncept prevajanja zastavljen diahrono, vzhodnoštajerski pa sinhrono. Šesto poglavje tega razdelka je naslovljeno Prekmurske protestantske pesmarice od Mihaela Severja do Janoša Kardoša. V njem so predstavljene najstarejše ohranjene rokopisne pesmarice, npr. katoliška *Martjanska pesmarica I*, v kateri zasledimo tudi priredbe Trubarjevih in Dalmatinovih protestantskih pesmi, kar priča o povezanosti kranjskih in prekmurskih protestantov v 16. stoletju in na začetku 17. stoletja, ter najboljše znana protestantska rokopisna pesmarica *Szlovenszke Dühovne Peszmi pizsane po Berke Bálazsi vu Nemes Csobi*. Sledi predstavitev preostalih tiskanih pesmaric, npr. *Nuovi Gráduvál* Mihala Bakoša (1789), *Mrtvecsne peszmi* Števana Sijarta (1796), *Krszcsanszke nove peszmenek knige* Mihála Barle (1823), *Krsztsanszke czerkevne peszmi* in *Krsztsanszke mrtvecsne peszmi* Janoša Kardoša (oboje 1848). Interpretirana je pesem Lübezen domovine iz knjige *Krsztsanszke czerkevne peszmi*, dodan pa je tudi vzporedni prikaz mrliške pesmi *Pojmo tejla pokopajmo* v zapisu dveh avtorjev. Poglavje Števan Küzmič v Smejevi prekmurijani prikazuje mariborskega škofa Jožefa Smeja in njegov doprinos k raziskavam prekmurskih piscev, svojih rojakov, zlasti

³ Prevajalka v slovenščino je bila Marija Bajzek Lukač (*Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan*), prevajalec v angleščino pa Marc L. Greenberg (*Prekmurje Slovene grammar/Avgust Pavel's Vend nyelvtan*). Prim. tudi Jesenšek (2021).

⁴ Franc Temlin, Mihael Sever, Števan Küzmič, Mikloš Küzmič, Mihal Bakoš, Števan Sijarto, Mihal Barla, Janoš Kardoš, Aleksander Terplan, Števan Lülík, Jožef Košič, Jožef Borovnjak, Imre Agustich, Franc Ivanocy, Jožef Klekl st., Ivan Baša, Števan Kúhar, Jožef Pusztai, Janoš Flisar in Avgust Pavel.

katoličana Mikloša Küzmiča in tudi protestanta Števana Küzmiča. Jesenšek izpostavlja, da je bil Smej pesnik, pisatelj, prevajalec in cerkveni zgodovinar, ki je v svojih raziskavah znal uspešno povezovati področje teologije, zgodovine in jezikoslovja ter literarne vede. Raziskoval je življenje in delo Števana Küzmiča, npr. njegove prevode psalmov in Predgovore, popisal in analiziral pa je tudi vse objavljene različice Küzmičevega nagrobnega napisa ter pri tem opozoril na najdene neustreznosti. Prispeval je prevod nagrobnega napisa v knjižno slovenščino in pri tem uspešno posnemal izvirno latinski ritem ter metrum. Prevod, ki je v monografiji v celoti podan na strani 229, razkriva tudi pomembna dejstva o Küzmiču, človeku, ki je bil znan kot odličen pridigar in ki je v prekmurskem knjižnem jeziku napisal elementarno delo, tj. *Nouvi Zákon*. Smej je o njem menil, da je bil »moderen, jezikovno izredno nadarjen in slogovno uglajen prevajalec svetopisemskega besedila« (231). Jesenšek odpre tudi vprašanje o tem, kako je Smej dojemal zgledovanje Mikloša Küzmiča po predhodniku Števanu Küzmiču. Zapiše, da je Smej trdil, da se Mikloš ni neposredno zgledoval po prekmurskem protestantskem prevodu Nove zaveze, kljub temu pa je dopuščal možnost, da se je nanj »nekoliko naslonil« (237). V monografiji je omenjen tudi biografsko-zgodovinski roman *Po sledah zlatega peresa* (1980), v katerem se je Smej na podlagi natančnega študija dosegljivih virov posvetil tudi življenjskima zgodbama obeh Küzmičev. V poglavju o rokopisu učitelja Bertalana Koczuvána predstavlja besedilo Domovina, ország (deržáva), pravice i dlužnosti purgarov, ki ga je učitelj v Izakovcih Bertalan Koczuván (Jernej Kocuvan) začel pisati v šolskem letu 1879/80 kot pripomoček za pouk zgodovine, vendar ga ni dokončal. Učbenik sodi na področje domoznanstva in govori o domovini ter dolžnostih državljanov, namenjen pa je bil poučevanju otrok v vaški (bogojinski) šoli. Jesenšek kot prvi podaja prepis šestindvajsetih strani lepopisa, opiše njegovo zunanjo zgradbo, popiše popravke v besedilu in dodatne razlage besed ter na podlagi analize na različnih jezikovnih ravneh ugotavlja, da besedilo izkazuje jezikovno nadnarečnost in poskuša slediti jezikovnonormativnim določilom novoslovenščine. Črkopis je slovenica, ki pa mestoma vsebuje zapise sičnikov in šumevcev v prekmurskem črkopisu, pri pojasnitvah posameznih slovenskih besed z nemškimi ustreznici pa opazimo tudi rokopisno gotico. Z ozirom na vsebino je v rokopisu prisotno tudi strokovno izrazje s področja domoznanstva ter šolstva.

Četrty razdelek je vezan na vzhodnoštajersko pokrajinsko knjižno različico, ki jo je avtor natančneje obdelal v posebni monografiji (Jesenšek 2015). V tokratnih novejših raziskavah se je podrobneje posvetil znanima štajerskima piscema Petru Dajniku in Antonu Kremplu ter čitalništvu. V poglavju Dajnkov pokrajinski knjižnojezikovni in črkopisni načrt ter poskus prevajanja *Svetega pisma* najprej predstavlja družinsko drevo in življenjsko pot znanega duhovnika, filologa, nabožnega pisca, zbiralca ljudskega pesništva, slovenskega slovničarja in prevajalca, ki je bil prepoznan kot eden najustvarjalnejših in najzaslužnejših štajerskih piscev. Jesenšek na podlagi virov poudarja, da so Dajnka poznali tudi v širšem evropskem prostoru, zlasti po slovnični in pisavi dajničici, ki sta omenjeni tudi v pomembnejših enciklopedijah in leksikonih. V slovnični je normiral vzhodnoštajersko pokrajinsko različico slovenskega jezika, z dajničico pa je uvedel enočrkje, ki se je kasneje uveljavilo skozi gajico oz. slovenico, zato Jesenšek Dajnka prepozna kot »pobudnik/a/ pozitivne črkopisne reforme« (290). Avtor se dotakne tudi podatka o številu izdanih knjig v dajničici, ki ga bo treba v prihodnje še dodatno preveriti – naklada naj bi bila za tedanje razmere visoka, pri čemer se pojavljata podatka 20.000 oz. 50.000 knjig, ki so bile v Radgoni natisnjene pri založniku Alojzu Weitzingerju. V posebnem podpoglavju se posveti Dajnkovi ideji pripraviti dvojezično latinsko-slovensko Sveto pismo v dajničici, pri čemer mu prevajalskega načrta ni uspelo uresničiti zaradi umika njegovega črkopisa iz šol in zaradi tedanje splošne nenaklonjenosti vzhodnoštajerski različici slovenskega jezika. V monografiji je omenjeno, da je Dajnko sto šestdeset strani rokopisa poslal Jerneju Kopitarju na Dunaj s prošnjo za podporo, rokopis pa se je na koncu znašel v Kopitarjevi zapuščini. V prilogi k rokopisu *Knige Poroda* se je ohranilo tudi Dajnkovo pismo v nemščini in v gotici, ki ga je leta 1836 iz Velike Nedelje poslal Kopitarju na Dunaj; v monografiji je pismo prepisano in prevedeno v slovenščino ter tako na voljo za morebitne prihodnje

raziskave. Drugo poglavje tega razdelka (Kremplov vpliv na oblikovanje slovenskega knjižnega jezika) se posveča Antonu Krempļu, ki je znan po podpori enotnemu slovenskemu knjižnemu jeziku in skupnemu slovenskemu (slovanskemu) črkopisu, zaradi česar ni sledil Dajnkovim prizadevanjem za oblikovanje vzhodnoštajerskega knjižnega jezika in rabi dajničice. Tako je bil ob Antonu Murku in Antonu Martinu Slomšku pomemben člen do združitve slovenskih pokrajinskih različic v enoten slovenski knjižni jezik. Jesenšek ob tem opozarja na znano dejstvo, da je bil Krempļ pri pisanju zgodovinskega dela *Dogodivšine štajerske zemle* (1845),⁵ za katerega ni imel vzorov v kranjski jezikovni tradiciji, postavljen pred težko jezikovno nalogo, zaradi česar se je v tem besedilu približal živemu štajerskemu jeziku. Kot ugotavlja avtor, sta na izoblikovanje Kremplovega jezikovnega nazora vplivala učitelj na mariborski gimnaziji Ivan Narat in učitelj Janez Nepomuk Primic, prvi profesor slovenščine na graški univerzi, po končanem šolanju pa zlasti ilirec Mihael Jaklin (Krempļ ilirizma kljub temu ni prevzemal, temveč se je odločil za slovenstvo) ter panslavist Ján Kollár, od katerega je prevzel tudi t. i. češko-ilirsko pisavo. Enoten knjižni jezik je, kot navaja Jesenšek, prepoznal kot združevalni dejavnik, zato je bil njegov zagovornik in razširjevalec, ob tem pa si je prizadeval tudi za slovenski učni jezik in slovenske šole. Zadnje poglavje, naslovljeno Malonedeljsko čitalništvo in slovenski jezik, predstavlja čitalniško gibanje kot središče kulturnega in političnega delovanja vseh Slovencev, v sklopu katerega je bila izkazana tudi skrb za slovenski jezik. Avtor predstavlja ozadje malonedeljskega bralnega društva in začetke tamkajšnjega čitalniškega gibanja, dotakne pa se tudi analize obravnavane tematike pri Viktorju Vrbnjaku v dragocenem rokopisnem besedilu – neobjavljeni kroniki, katere prepis je dodan ob koncu poglavja.

V petem razdelku najdemo dve poglavji, v katerih se Jesenšek posveča obdobju enotnega slovenskega knjižnega jezika, ki bi si v prihodnje zaslužilo še več raziskovalne pozornosti. V prvem poglavju predstavlja slovenski jezik od Slomška do Grmiča, pri čemer izpostavlja, da so delovanje mariborskega naslovnega škofa Vekoslava Grmiča pomembno zaznamovali trije dogodki, ki jih nato natančneje razčleni: 1. teološka utemeljitev slovenskega jezika (1838), 2. prenos sedeža lavantinske škofije iz Št. Andraža v Maribor (1859) in 3. ustanovitev visoke bogoslovne šole v Mariboru. Ugotavlja, da je bil Grmič pomemben nadaljevalec Slomškove misli. Zadnje poglavje se navezuje na Ramovševo *Morfologijo slovenskega jezika*, publikacijo, ki so jo po predavanjih v letih 1947/48 in 1948/49 pripravili Breda Pogorelec, Pavle Merku in Mitja Sovre, izšla pa je posthumno z letnico 1952 in s kratkim avtorjevim pojasnilom o nastanku izdaje. Jesenšek podaja historiat tega dela, razkriva ozadje njegovega nastajanja in vloge, ki so jih imeli tedanji študenti slavistike, ter delo ovrednoti v kontekstu drugih izdanih knjig Frana Ramovša.

Poglavja o različicah slovenskega jezika je monografija, v katero avtor v znanstveni diskurz premišljeno vpleta tudi citate pomembnih osebnosti, ki so zaznamovale razvojno pot slovenščine ali jo raziskovale, in navdušuje z avtorjevo razgledanostjo, širino znanja, poznavanjem potankosti in zanimivosti iz starejših obdobjev jezikovnega razvoja, z natančnim poznavanjem relevantnih jezikoslovnih, zgodovinskih, literarnovednih, kulturoloških in drugih raziskav. Iz monografije veje posebna živost, pristnost, zlasti na podlagi uporabljenih ustnih virov, npr. ob omembah škofa Smeja in njegovih spominov. Tako pridobljene informacije Jesenšek smiselno vpleta v svoje raziskave in z njimi obogati interpretacije. Dragoceno je tudi povezovanje in vzporejanje preteklih in sedanjih razmer glede rabe slovenščine kot učnega jezika, diahroni vidik se pogosto prepleta s sinhronim, podane so korelacije z jezikovnopolitičnimi vprašanji in problematiko jezikovnega načrtovanja. Monografija povezuje avtorjeva spoznanja zadnjih treh desetletij in najnovejše ugotovitve, pri tem pa so znotraj posameznih poglavij opazne občasne ponovitve podatkov. Pri vsebinskem delu pogrešamo navedbo poimenovanj posameznih razdelkov (ta se namreč pojavlja zgolj v kazalu), kar bi bralcem nekoliko olajšalo orientacijo v tiskani izdaji.

⁵ Ob koncu poglavja je natančno analizirana raba glagolskih oblik v tem Kremplovem delu.

Ob koncu knjige najdemo obširen seznam literature (424–68), na kateri temeljijo jezikoslovne raziskave, daljši povzetek v angleščini (469–72), imensko kazalo (473–85), dve recenziji (486–8), kratek povzetek v slovenščini in angleščini (489–90) ter seznam knjig, ki so bile med letoma 1998 in 2024 izdane v zbirki Zora (491–6).

V monografiji akademika Marka Jesenška je večdimenzionalno raziskana razvojna pot slovenskega jezika, ki se je gibal od začetne enotnosti do vmesne dvojničnosti in končne poenotenosti. Kot kaže problemska obravnava različic slovenskega jezika, pot do oblikovanja enotnega jezikovnega standarda ni bila lahka in je imela tudi posamezne prepreke, kljub temu pa se pokaže, da so bile v preteklosti v odločilnih trenutkih sprejete dovolj premišljene jezikovnopolitične odločitve, ki so pripomogle k zadostni trdnosti in obstoju slovenščine.

LITERATURA

- Marko JESENŠEK, 2015: *Poglavja iz zgodovine vzhodnoštajerskega jezika*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 110).
- Marko JESENŠEK, 2021: Greenbergov prevod Pavlove slovnice Vend Nyelvtan. *Slavistična revija* 69/2. 257–64. [Na spletu](#).
- Natalija ULČNIK, 2014: Pavlova Prekmurska slovnica (Vend nyelvtan, 1942) v sodobni knjižni slovenščini. *Slavistična revija* 62/1. 138–41. [Na spletu](#).

Natalija Ulčnik
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
natalija.ulcnik@um.si

Slavistična revija 73/4 (2025): 642–647
DOI 10.57589/srl.v73i4.4284
Tip 1.19